

անոտի պատճառներ առաջ կը բերեն .
Գրոհածքով չէրա . — Տէրութեան հնգով
Խոռոչն չործածուեցաւ . — Վէպներ չհային :
Երոնք պատճառ չեն . խոստացար , բա-
ւական է . առաքինի ու քաղաքակիրթ
մարդու մը համար թուղթը իր խօսքն է :

Սիայն ազատ ես դաշինքդ պահելէն
երբ բռնութեամբ կամ խաբէութեամբ
եղած ըլլայ : (Սորոսին հինգհարիւր
դահեկան խոստացար ոսկիէ ժամացոյցի
մը համար . բայց կը տեսնես որ ոսկիի
տեղ զառեկէ է եղեր , ան ատեն պար-
տրկան չես դաշինքդ պահելու : Կիրա-
կոսը բերնէս խօսք առաւ որ ես հօրմէս
ստակ գողնամ . թէպէտ և խօսք տուած
ըլլամ , պարտաւորեալ չեմ աս մեղքը
գործելու : Սարկոսը սուրը վիզս դրած
խօսք առաւ ինծմէ որ այսչափ ստակ
տամ իրեն . հոս ալ դարձեալ պարտա-
կան չեմ տալու . վասն զի խոստմունքը
իմ ազատ կամքովս չեղաւ :

Բայց ես հազարումէկ փորձերով տե-
սեր եմ որ կռուոյ ու հակառակութեց
զխաւոր պատճառը դաշինք չպահելն է .
ուստի եթէ կ'ուզէք հանգիստ ու խա-
ղաղ կեանք մը անցընել , խոստմունքը
տալէն առաջ լաւ մտածեցէք , որոշ ու
յայտնի պայմաններ դրէք՝ մտքերնիդ
բերելով այն առակը որ կ'ըսէ .

Պայմանք պարզք և յայտնիք ,
Ինին բարեկամք սիրելիք :

ԽԱ

Արպէս զի մարդիկ հաստատուն կե-
նան իրենց խոստմանցը մէջ երգումը
դրուած է . որ է ըսել՝ զԱստուծոյ Վէպ
էր Կանչէմ ըսածիս Կամ Խոստացածիս ճշմար-
տութեանը . Ինչ որ չպահէմ ու պահիմ , ինքը
չիս պատահասէ : Սերեմն մէյմը կրնայ
երդնուլ մարդ ցուցընելու համար որ
պարզ ճշմարտութիւն է ըսածը . եր-
կորդ բան մը գործելու համար :

Սի վարժեցընէք զձեզ , ով պատա-
նեակք , դիւրաւ երգմունք ընելու :

Երդմունք ընողը ինքնիրեն կը խոս-
տովանի որ իրեն պարզ խօսքը ամենախն
զօրութիւն մը չունի . վասն զի առաքի-

նի ու պատիւ ունեցող մարդու մը հա-
մար բաւական է հա ու չէ ըսելը : Իսկ
երբոր երբեմն ծանր նիւթերու մէջ կը
ստիպուիս երդմունք ընելու , նախ մէյ-
մը ինչ որ պիտի խոստանաս լաւ մտա-
ծէ . վերջը աչքերդ վեր դէպ 'ի երկինք
բարձրացուր ու մտածէ թէ ով է Սյ-
տուած : Կանչեցիր զինքը 'ի վրէժիւն-
դրութիւն և լսեց . իսկ թէ որ պակսիս՝
ինքը զքեզ չիմուանար :

Կը շարունակուի :

Միշտովն : (Տես երես 134)

Բայն միջոցին որ Լնգղիա ահաւոր
խռովութենէ մը կը տագնապէր ու իր
օրինաւոր թագաւորէն զրկուած՝ սար-
սափած չէր գիտէր որուն ծառայէ ,
Սիլտովն ըստ իր բազմամեայ ըզձիցը
ուզեց որ ամուսնանայ , բայց դժբաղ-
դաբար այս ամուսնութիւնս պատճառ
եղաւ իրեն նորանոր խռովութեանց .
վասն զի իր կինը թագաւորականաց
կողմի ընտանիքէ մը ըլլալով չկրցաւ իր
ամուսնոյն հետ խաղաղ ապրիլ , մանա-
ւանդ թէ օր օրուան վրայ իրարու դէմ
ունեցած ատելութիւննին սաստկանա-
լով՝ վերջապէս մէկմէկէ բաժնուեցան :
Շատ դառնացաւ Սիլտովն այս դէպ-
քիս վրայ՝ ու մէկէն իր կծու գրիչը սը-
րած ետեւէ ետեւ չորս պզտի գրուածք-
ներ հանեց , որոնց մէջ կը ջանայ միշտ
զինքը արգարացընել յանցանքը կնոջ
վրայ ձգելով : Բայց Երիցական ազան-
դաւորները՝ որոնց ջերմ հետեւող էր
Սիլտովն՝ այս ըրածին վրայօք զինքը
չատ պախարակեցին , որոնց դէմ զայ-
րացած թողուց զիրենք ու բոլորովին
ազատականաց կողմն անցաւ , ու ալ ան-
կէց վերջը ամէն տեսակ եկեղեցական
ու աշխարհական իշխանութեանց դէմ
զինեցաւ : Սակայն այս դէպքիս մէջ
դարձեալ տեսնուեցաւ Սիլտովնի վեհ-
անձն ու մեծասիրտ ոգին՝ որ թէպէտ
բնութեամբ խիստ ու կատաղի էր՝ սա-
կայն ըստ տեղւոյն գիտէր նաեւ գթած

ու միանգամայն կարեկից ըլլալ. վասն զի մինչդեռ թագաւորականաց կուսակցութիւնը ընկճեցաւ ու թագաւորը գերի բռնուած մահաբեր սրոյն հարուածին տակ կը հեծէր, Սիլտովնի կինը զղջալով իր ըրածին վրայ ու կարծիքէն հրաժարելով, ուզեց իր լծակցին հետ հաշտուիլ. բայց որովհետեւ շատ դժուարին գործ մըն էր այս՝ այն պատճառաւ յարմար առթի մը կը սպասէր։ Ուստի օր մը երբոր Սիլտովն իր բարեկամացը հետ անցած գացած դէպքերու վրայ կը խօսակցէր՝ խօսքը դիպուածով իր բաժնուած լծակցին վրայ ինկաւ՝ որուն վրայ մորմոքմամբ սրբոյն կը խօսէր Սիլտովն. իսկ Սարիամ Ռովէլ, այս էր կնկան անունը, դրան ետեւ պահուրտած մտիկ կ'ընէր. և տեսնելով որ ժամանակը յարմար է՝ մէկէն

ներս մտաւ ու արտասուալից և հերարձակ Սիլտովնի ոտքերուն պլլուեցաւ։ Եւս գորովալիւր տեսարանս բանաստեղծիս սիրտն անանկ շարժեց՝ որ ոչ միայն իրեն հետ հաշտուեցաւ՝ այլ առջինէն աւելի վրան սէր ձգեց, թէպէտ և թագաւորականաց թշնամիները իր ասը բաժը վատուածին սեպեցին։ Սիլտովնի կենացը մէջնշանաւորներէն մէկն եղաւ այս դէպքս, ու այնպիսի զօրաւոր ազդեցութիւն մը ըրաւ վրան՝ զոր յետոյ իր ծերութեանը միջոց փափուկ, գորովական ու հիանալի նկարագրութեամբ մը իր Վիւցաղնական քերթութեանը մէջ մտուց, այն իսկ է Եւայի Դամէն թողութիւն առնելը՝ որ քերթողական արուեստին մէջ օրինակ եղած է, և որուն թարգմանութիւնն ալ ահաւաստիկ կը դնենք հոս։

Ոչինչ այլ յաւել Դամ, եւ Եւայէ դարձոյց զերեսս.
Իսկ Եւա չհարթուցեալ եւ արտասուօք անհատահոս
Վիսարձակ անկաւ խոնարհ յոտըս նորա եւ փարեցաւ,
Դղերսեաց ի հաշտութիւն եւ զայս ողբոյ արձակեաց ձայնս։
«Սիլ զիս այսպէս թողուր, Դամ, զերկինս ունիմ վրկայ
Սեռն եւ սերտ սիրոյ սրբոյն եւ պատկառոտ մեծարանաց։
Յանկամս ես դառնացուցի զքեզ՝ հիքաբար լարեալս ի վարմ.
Քեզ յաղերս անկեալ խրնդրեմ ողորմութիւն, փարիմ զծրնկովքդ,
Սիլ զըրկեր զիս յորմէ կեամս, ի քաղցր աչացդ, ի նըպաստիցդ,
Ի խորհրդոյ՝ որ ի սմին յետին տագնապ տարակուսի
Եւ միայն իմ զօրութիւն եւ միայն մոյթ հաստատութեան։
Եւ ի քէն ընդ վայր հարեալ՝ յով մեկնեցայց, ուր ապրիցիմ.
Յորչափ կեամքըս տակաւին, ո՞ գիտէ՝ ժամ մի սուղ հազիւ,
Տընկեսցի հաշտութիւն աղէ ի մէջ մեր երկոցունց,
Սիլ խնայեաց կականելով, եւ կայր մընայր խոնարհ, անշարժ՝
Սինչ ի հաշտ մեղացն ածել զոր խոստովան եղեալ ելաց,
Որ եւ այս յողորմ ի գութ յարգահատել դարձոյց զԴամ.
Խորովին աղիքն անդէն ընդ այն որ էրն յառաջագոյն
Սիլայն կեանք իւր եւ զըրգանք, այժմ առ վըշտին առ ոտսն անկեալ,
Եւարած չըքնաղագեղ, ըզհաշտութիւն աղերսելով,
Բզխորհուրդ եւ զօքնութիւն՝ անտի որ լեալն էր զըժկամակ։
Որպէս այր մի զինաղերծ՝ մերկացեալ նա զսրբոյնութիւն
Յարուցանէ անյապաղ ըզհարսն՝ համբոյր եւ հեշտ բանիւքս.
«Եւսխորհուրդ, վառեալդ ի տենչ, այժմ իբր յառաջ, ում չեսդ հըմուտ,
Իղձ լինիս՝ զի պատուհասն ողջոյն ի քեզ եւեթ անկցի.
Եւա՞ղ, տար նախ քոյումդ. զիմիւր իցես դու բաւական
Բառնալոյ ի սպառ ի սպուռ ըզբարկութիւնն աստուածեղէն՝
Օրոյ զդոյզըն ինչ եւեթ կըրես ըզմասըն տակաւին,

Որ հազիւ թէ զըժուարաւ ժուժեսդ իմումնեղսրբաութեան :
Թէ կարող ինչ էր աղերս ըզլարձրելոյն փոխել հրամանս ,
Փութայի կանխել քան զքեզ անդր ի տեղի դատաստանին
Եւ ուժգնագոյն գոչի՝ զիմ զլուխ եւեթ կանգնել թիրախ ,
Ներել քում տրկարութեանդ , եւ ապիկար ազգիդ քոյոյ՝
Որում յիսն հաւատացաւ եւ մատն եւ տուր ես ինքն եղէ :

« Եւ արի կաց . մի վիճեսցուք այլ՝ եւ մի ստգիւտ լիցուք միմեանց ,
Եւ տես մեզ այլուստ բասրանք . գուն գործեսցուք խնամատ սիրով
Փոփոգել ըզլըտանգիս բեռն յիրերաց ախտակցաբար .

Օ ի սպառնացեալ մահուն օր , ըստ որում եսրս նըշմարեմ ,

Ոչ առ ոտս ելցէ աստէն , այլ յամրաքայլ ընթացեալ չար ,

Երկայնօրեայ մեռելութիւն , ի յաճախել զաղէտս՝ ըզմեր

Եւ զճարակեալն ի մեր զարմ . եղնակ քեզ զարմ թըշուառական » :

ԿՈՐՈՒՍՏ ԴՐԱԽՏԻՆ , ԳԻՐԲ Ժ . 852-883 :

Իսկ Եւս կրկին անգամ թախանձագին ու զղջական խօսքերով կը հաշտեցընէ իր ամուսինը՝ քաղցր մխիթարութիւն մը պատճառելով իրեն :

Ընգզիոյ խռովութեան յետին աղէտալի տարիները ըստ կարի հեռու կեցաւ Սիլտովն որ և իցէ քաղաքական խնդիրներէ՝ ճանչնալով անշուշտ խռովարարաց անիրաւ ու կատաղի բռնութիւններն , որոնց դազանութեանը զօհեղաւ վերջապէս արդար ու առաքինի թագաւորն Վարդուս Ա : Սիլտովն որ այս միջոցներուս առանձնացած իր ուսմանց ու գրաւոր վաստակոցը կը պարապէր , երբեմն երբեմն իր ընթացիցը մէջ կանկ առնելով այլ և այլ մանր գրուածքներ հրատարակեց , որոնք բոլորն ալ քաղաքական խնդրոց վրայ են , և կը տեսնուի անոնցմէ որ միտք ունէր ընգզիոյ ընդարձակ պատմութիւն մը շարագրելու :

Քիչ ատենէն խորհրդարանին լատին լեզուի քարտուղար-թարգման ընտրուեցաւ Վրոմուէլի կուսակից ըլլալուն պատճառաւ՝ որն որ խորամանկ քաղաքագիտութեամբ կ'ուզէր որ ուրիշ մեծագոր տէրութեանց հետ եղած յարաբերութիւնները լատին լեզուով ըլլուն : Սիլտովն այս պաշտօնովս դարձեալ քաղաքական ազմիրտից ասպարիզին մէջ նետուեցաւ ու քիչ ատենէն ընգզիոյ ներկայ կառավարութե պաշտպանութիւն մը գրեց՝ ետքն ալ ուրիշ այլ և այլ պզտի գրուածքներ , որոնց

մէջ վայրագ ոճ մը կը տիրէ , մանաւանդ երբոր իր հակառակորդացը հետ կը սկսի վիճաբանել : Եւս գրուածոցս մէջ ամենէն նշանաւորն է Սոմէզի դէմ գրածը՝ որ Վարդուսի Ա պաշտպանութիւն մը գրեր էր՝ խռովարարաց անմարդասէր ու անօրէն ոճիրը դուրս ցատկեցընելով : Սիլտովն մոլեգին կատաղութեմ մը դէմ զինեցաւ այս պաշտպանութեա , ու այնպիսի պատասխան մը գրեց որ վեշտասաներորդ դարու անկիրթ ու բարբարոս սրտերու օրինակ մը կրնայ սեպուիլ՝ հանդերձ ազատասիրական խանգարեալ գաղափարներով՝ որով Ռուստոսի , Սամուէլի և Յուզթայ անունները մէջ կը բերէ՝ Վրոմուէլի ու անոր կատաղի արբանեկաց յանցանքն արդարացընելու համար : Սիլտովն գրեթէ իր աչքերը կորսնցուցեր էր երբոր այս գրուածքիս ձեռք զարկաւ՝ զոր իբրեւ իր հայրենասիրութեանը արգասիք փառք կը սեպէր իրեն : Չուզելով կ'ըսենք հոստեղս որ Սիլտովն իր այս գրուածքովը ամենուն ատելի եղաւ , և նոյն իսկ իր բարեկամները իբրեւ հրէշ մը կը նայէին իր վրայ : Քիչ ատենէն Վարդուս Բ թագաւորելովը քարտուղարութեան պաշտօնէն ինկաւ : Յաւալի ու դժբաղդ եղան Սիլտովնի համար այս տարիներս , և կարծես թէ հետ-

զհետէ հասած ամէն տեսակ նեղու-
թիւնք ու վիշտք կ'ուզէին նուաստացը-
նել այն անընկճելի սիրտն՝ որոնց ամե-
նայն արիութեամբ ընդդիմացաւ: Քայց
քանինէր արդեօք կրնան գտնուիլ եր-
կրիս վրայ որ այսպիսի դժուարին փոր-
ձանաց մէջ իրենց ոգւոյն արիութիւնը
չկորսընցընեն:

Ինչուան իր յետին աղքատութեան
միջոցն ալ չէր դադրէր իր հայրենակցա-
ցը ձեռքէն եկած դրամական օգնու-
թիւնն ընելու՝ մինչդեռ ինքը երբեմն
օրուան պարէնին կը կարօտէր: Վար-
ձեալ ազատութեան սէրը անանկ բռն-
նացեր ու տեղիք ըրեր էր Սիլտոմի
մտացը վրայ, որ նոյնպէս ազատական
կարօտելոց ալ օգնութեան հասնելէն
չէր պակսէր, կերպով մը աւելի ընտրե-
լով աղքատօրէն ապրիլ՝ քան ուրիշնե-
րուն գերութեան տառապանքը տես-
նալ. և այս սիրտս կը տածէր ոչ միայն
իր հայրենակցացը համար այլ նաև օ-
տարաց վրայ ալ, ինչպէս յայտնի է Յու-
նաց ազատութեանը համար ամենայն
եռանդեամբ աշխատելէն՝ և առ Փիլա-
րաս անուանի լ'ութենացի գիտնականն
գրած թուղթէն, որ յԱլբրոպա ճամ-
բորդութեան ելած էր:

Վիչ մ'ալ Սիլտոմի ուրիշ բնա-
կան ձրիցը վրայ դառնանք. կտրիճ
յանդուգն ու ճարտարամիտ էր Սիլ-
տոմի իր ձեռնարկութեանցը մէջ, որով
կրցաւ այնչափ ատեն բռնաւոր ու խա-
բեբայ Վրոմուէլին հետ կենակցիլ:
Խորամանկ քաղաքագիտութեան մը
հետ ունէր նաև կտրուկ ու արիական
խօսուածք մը, որով սիրելի և միանգա-
մայն պատկառելի ու ահաւոր եղաւ ա-
մենուն, որ յայտնի կը տեսնուի այն ա-
րիական խօսքէն զոր ուղղեց առ Վրո-
մուէլ. «Օ գոյ՛ կեցիր, կ'ըսէր իրեն,
որ քու վրադ եղած վստահութեամբը
չգեղծանիս. յարգէ այնչափ քաջերու
վերքերն ու ներկայութիւնը, որոնք
քու հրամանիդ տակ ազատութեան
համար պատերազմեցան. յարգէ դար-
ձեալ մեռածներուն յիշատակը. յիշէ
մէյմը մեր հասարակապետութեանը

», վրայ ուրիշ ազգաց ունեցած գաղա-
», փարը, և չըլլայ որ փառաւորութիւն
», ու յաղթանակաւ կանգնածնիս ամօ-
», թալի կերպով մը կործանենք », և
սակայն, ինչպէս յայտնի է, այս զօրա-
ւոր ու կտրուկ խօսքերը Վրոմուէլի
մոլեգնութիւնը չնուազեցուցին: Եւ
պէտ կային նոյն միջոցին Վրոմուէլէն
զատ, Սիլտոմի շատ աւելի մեծ քա-
ղաքագէտներ, բայց ոչ որ կրցաւ իր ա-
նունը լ'նգղիոյ պատմութեան էջերուն
մէջ անմահացընել ինչպէս ինքը, որուն
անուանն ընծայուած են բազմաթիւ
էջեր: Իսկ ինչ ըսենք այն սակաւա-
գիւտ հանձարոյն որ բանաստեղծու-
թեան հետ մէկտեղ գեղեցիկ ու զօրա-
ւոր ճարտասանութեան մը արուեստն
ունէր. կը թնային լ'նգղիոյ ատեն-
ները երբոր Սիլտոմի սկսէր խօսելու,
ու վառվռուն ճարտասանութեամբ մը
ամենուն միտքը կը կախարդէր: Իրա-
ւամբ ուրեմն կը պարծի լ'նգղիա այս-
պիսի դարագլուխ կազմող հանձարի մը
վրայ, որուն անուանն արձագանգը դա-
րուց 'ի դարս պիտի երկայնի անհուն
տարածութեամբ ծովերէ ու աշխարհք-
ներէ հեռու տեղեր, մէկտեղ տանե-
լով այն ոսկեղինիկ մատեանն՝ որ լ'ս-
տուծոյ ու կրօնից յաղթանակը կ'երգէ:

Օգաց Սիլտոմի որ կամաց կամաց
տկարանալու վրայ էր և թէ երիտա-
սարդական այն աշխոյժ ու եռանդուն
ոգին իրմէ կը պակսէր. արդէն գրեթէ
աչքերն ալ կորսընցուցած ու բազմա-
թիւ վիշտերէ ու զբաղանքներէ յոգ-
նած՝ տեսաւ որ ակ փուճ բան էր իրեն
համար քաղաքական հոգոյ ետեւէ ըլլա-
լը, ուստի ուղեց անդորրաւետ կեանք
մը անցընել որ կարենայ իր երևակայու-
թիւնը գեղեցիկ ու օգտակար երկասի-
րութեան մը ընծայել: Եւս բանս հա-
տատութեամբ որոշեց Սիլտոմի ու ալ
բոլորովին հրաժեշտ տուաւ արտաքին
զբաղմունքներէ: Վիչ ատենէն աչքերն
ալ բոլորովին կուրցան. և թէպէտ այս
դժբաղդութիւնս բաւական էր զինքը
խօսաւ լքուցանելու, սակայն անվե-
հերն Սիլտոմի հոս ալ նորէն արիու-

Թիւնը ձեռք առաւ ու այնպիսի մեծ երկասիրութիւն մը սկսաւ, որ ապագայից դիմացը իր անունը անմահացընել պիտի տար. այն է Կորուստ Վրախ տին վեմքերթուածը :

Բանաստեղծիս այսպիսի ցաւագար, կոյր ու անմխիթար կերպով անցուցած յետին տարիները, իր կենացը մէջ ամենէն նշանաւորներն եղած են, որ իրօք կարեկցութիւն մը կը բերեն մարդուս. ինքն իսկ բանաստեղծը շատ

տեղ վեմքիմաստներով իր կուրուծիւնը ողբալով՝ կարծես թէ զուրիշներն ալ իր վշտացը ցաւակից ընել կ'ուզէ իր հրաշալի ու աննման տողերովն, որոնց մէջ ամենէն նշանաւորն է անմահական քերթութեանս Երրորդ Վիքթին սկըզբնաւորութիւնը, զոր ախորժով հոս ընթերցողաց առջևը կը դնեմք, հրաւիրելով որ գգնաղդ բանաստեղծիս հետ ցաւակից ըլլան իր դառն կուրուծեր :

Ե՛րբ սուրբ, ողջոյն ընդ քեզ, անդրանիկ դու երկնից ծընունդ,
Եւ կամ՝ մըշտընջենին յաւատակից դու ճառագայթ,
Իցէ՞ ինձ անբասիր ի դոյն ըզքեզ կարդալ անուն :
Վանգի լոյս է ինքն Եստուած, եւ ոչ բնակեալ յաւիտենից՝
Բայց ի լոյս անմատոյց. ի քեզ ապա բնակեաց եւեթ,
Ի քեզ՝ ծագումն զըւարթ անեղական զըւարթ էութեան :
Կամ թէ լաւ եւրս սիրես՝ ջինջ արփենի կոյիլ վըտակ,
Ո՞ր զաղբերակնդ պատմեսցէ. քան զարեգակն եւ քան զերկինս
Վի՛ր դու կանուխ, եւ յէական ձայնին բարբառ
Օ՛րհեցեր որպէս օթոց ըզտիեզերս, որ ելանէր
Ի խաւարուտ յանդընդախոր ի ջուրց ի դուրս երեւեալ,
Յանպարտոր եւ յանկազմ ունայնութեան ծոցոյ ստացուած :
Կորիստագոյն թեւօք ի տես քո վերըստին այժմ այսրէն գամ
Հուսկ ուրեմն աւասիկ ի դըժոխաց զերծեալ լըճէն,
Թէպէտ եւ ընդ երկար ի մըթագին վայրն ըմբռնեալ :
Սինչ ի թռիչս իմ վարէի՝ նդ միջին խաւարն ու՝ նդ արտաքին,
ԸզՎիհն երգեցի եւ ըզՎիշերն յաւերժական
Եւ լաճայն նուագօք մատանց յորփեական ի փանդռանէն :
Երկնային ուսոյց Սուսա զիս յանդըգնել յէջսն մըռայլ
Եւ գալ այսրէն ելանել. գործ նորացոյց եւ տաքնապող :
Շողոպրեալ գամ մի անդուստ՝ դառնամ առ քեզ ի քոյդ տեսիլ,
Եւ քո ջահ կենդանարար եւ տիրական յիս արծարծի :
Իսկ դու բնաւ չըդառնաս առնել աչացս այսոցիկ այց,
Որ ի զուր թաւալին հանդիպել քոյ սուր նըշուլիցդ,
Եւ չըգտանեն աշալուշ. այնպէս ի խոր շիջոյց խաւար
Ըլուծիւն զակնակապիճս եւ կամ սքողեաց ճայրոտ մըթեր :
Եւ ես ոչ գաղարեմ ըզմուսաճեմ փարել վայրօք,
Յաղբերս ականակիտս, ի հովանուտ մայրեաց անտառս,
Եւ ի բլուրս արեգաւէտս, ի սէր զմայլեալ սուրբ նըւագաց :
Բայց դու, Սիոն, մանաւանդ, դու եւ վըտակքդ ծաղկազարդ
Որ թանան զոտըս քո սուրբ եւ ընթանան կարկաչահոս,
Ոչ ապախտ առնեմ ըզձեզ՝ գիշերայած շըրջել ըզձեօք :
Ոչ եւ զնրմանս ինձ յաղէտքըս յայսոսիկ մոռանամ ինչ, —
Ո՞ր տայր ինձ եւ ի փառըս պարծանացն հաւասարել, —
Օ երկոսին մահկանացուս, զմեռնեան կոյր եւ զկոյր Թաւիր,
Օ Տիրեսիսս եւ զՎինեւս, ըզհիւսաւորըն մարգարէս :

Իմաստս յայնժամ որոճեմ, որ չափս ինքնին տան նուագաւորս,
 Որպէս հաւրն զուարթուն եղանակէ զերգան ի մըթան,
 Սաքրեալ ի թաւ հովանոց զգիշերային գեղգեղէ ձայնս:
 Լսալէս տարեաւ դառնան ժամք, սակայն առ իս տիւ չառնէ դարձ,
 Ոչ եւս զայգուն տեսնեմ զքաղցրը գալուստ, ոչ զերեկոյն,
 Ոչ ըզծաղիկ գարնայնի, եւ ոչ ըզվարդ ամարայնոյ,
 Ոչ ըզհօտս եւ զանդեայս, զաստուածագիծ ոչ մարդոյն դէմն:
 Լմեք եւ աղջամուղջ մըշտագիշեր զիս պաշարեն:
 Որոշեալ ի մարդկան զըւարձալից ճանապարհաց,
 Ստեան չըքնաղ հըմտութեանց համակ սպիտակ ինձ ներկանի,
 Ուր բնութեան ջընջեալ են գործք եւ կամ քերեալ վասն իմ ի սպառ:
 Եւ բնաւ ըստ մին ի մըտիցն իմաստութիւն յինէն փակեալ:
 Սան որոյ, լոյս երկնային, ծագեա ի ներքս յիս առաւել:
 Յամենայն ի զօրութիւնս ոգւոյս մըտցեն քոյ ճառագայթք:
 Լին ի հոգւոյն հաստեա, բարձ փարատեա զմէզս ի նմանէ,
 Օ՛ր զմեռոտ աչաց տեսից զաներեւոյթս՝ եւ խօսեցայց:

ԿՈՐՈՒՍՏ ԴՐԱՒՏԻՆ, ԴԻՐԷ Գ. 4-52.

Սխալման ընտանեկան դժբաղդութիւններէ ալ ազատ չէղաւ. իր առջի կինը երբոր մեռաւ՝ ուսկից երեք աղջիկ զաւակ ունեցեր էր՝ երկրորդ անգամ կարգուեցաւ. տարիէ մը երբոր ան ալ մեռաւ, ուղեց դարձեալ կարգուիլ որ իր ծերութեանը նեցուկ մը ունենայ. և հազիւ թէ այս երրորդ ամուսնութեանս վրայ սկսեր էր ուրախանալ՝ յանկարծ ան ալ մեռաւ: Օտր մացաւ Սխալման ետեւէ ետեւ գլուխը եկած այսչափ դժբաղդութեանց վրայ, սակայն չվհատեցաւ. ու յոյսը բոլորովին իր դստերը վրայ դրած սկսաւ նորէն իր դիւցազնական քերթութեանը պարապիլ: Սի և նոյն միջոցին իր դստերը կը կրթէր՝ լեզուներ և ուսմանք սորվեցընելով իրենց, որոնք քիչ ատենէն իրեն մեծամեծ օգնութիւններ պիտի ընէին: Լսչափ զբաղանաց մէջ Լատին լեզուի բառագիրք ու Լնգղիոյ պատմութիւն մ' ալ կը շինէր՝ որ բոլորովին նորօրինակ բան է բանաստեղծի մը համար, մանաւանդ Սխալմանի որ իր հրաշալի քերթութեանը հիւստածքին զբաղած միջոցը կը դառնար և Լատին բառից ստուգաբանութեանը վրայ կ'աշխատէր: Իսկ Լնգղիոյ պատմութիւնը քիչ ատենէն թողուց Վըրոմուէլի մեռնելովը, և անոր տեղ ուրիշ պզտիկ

գրուածք մը հանեց՝ դարձեալ 'ի պաշտպանութիւն ազատութեան՝ որ Լարուսի յաղթանակելովը վերցուելու վերայ էր:

Լս միջոցիս որ 52 տարուան էր Սխալման, և ներքին ու արտաքին դժբաղդութիւններով նեղուած, սակայն հանձարը գեռ իր առջի կորովութիւնը չէր կորսնցուցած. ուստի նորէն սկսաւ իր քերթութիւնը առաջ տանիլ, ու ոչ միայն ցորեկները այլ նաեւ շատ անգամ ամբողջ գիշերներն ալ անքուն կ'անցընէր տողեր ու վեմ իմաստներ որոճալով մտքովը, զորոնք վերջը իր դստերայն օգնութեամբը գրի կ'առնէր. իսկ կուրութեամբն ալ արտաքին առարկայից տեսութենէ հրաժարած՝ բոլորովին խորհրդաւոր ու երկնային տեսութիւններու մէջ կը յածէր, ու երբեմն երբեմն կանկ առած՝ «Լին 'ի հոգւոյն հաստեա», կը գոչէր իր Սուսային: Լհա այսպիսի վեմ առանձնութեան մէջ կը յօրինէր Սխալման իր քերթութիւնը, ու առատ հեղեղի մը պէս կը բղխէին մտքէն գեղեցիկ ու բարձր իմաստներ՝ որոնց վրայ հին բանաստեղծութեան ոգին անջնջ կը տպաւորէր: Սուրբ գրքէն վերջը իր գլխաւոր սիրած ու զմայլած գիրքը հոմերոսն էր՝ որուն վրայ կը կրթէր անընդ-

հատ իր հանձարը և գրեթէ բոլոր բերնուց գիտէր : Իր առանձնութեան օրերուն բոլոր ժամերը այլ և այլ պարապմանց սահմանած էր . մաս մը իր քերթութեանը վրայ կ'աշխատէր , իսկ մնացած ժամերը Լսայեայ , Հոմերի , Պլուտոնի , Եսթիլէսի , Սոփոկլէայ և Եւրիպիդէայ գեղեցիկ կտորները կարդացնել կու տար , որովհետեւ արդէն իր դստերը (Յունարէն ու Լաբրայեցեան կարգաւ սորվեցուցեր էր , որոնցմէ մէկը ետքէն Հոմերոսի բազմաթիւ տողերն անսայթաք բերնուց կը զրուցէր՝ թէ պէտ առանց հասկընալու : Իմէն առաւօտ Սիլտովն անկողնէն ելլելուն պէս նախ և առաջ Լաբրայական լեզուով Լստուածաշունչէն գլուխ մը կարդացնել կու տար , ետքը կը սկսէր Վիւցազներգութեանը վրայ աշխատիլ՝ որ ինքը կ'ըսէր ու ուրիշ մը կ'օրինակէր : Իր գլխաւոր զուարճութիւնը երաժշտութիւնն էր , աղէկ դաշնակ զառնել գիտէր ու գեղեցիկ ալ կ'երգէր : Երգ այսպիսի պարզ և զբաղեալ կենօք քիչ ատենէն Վրախտ կորուսեալ Վիւցազներգութիւնը լմնացաւ , որուն աւարտմանը երկար ատենէ 'ի վեր կը փափաքէր :

1665^ի ժանտամահին միջոյ Սիլտովն Լոնտրայէն գուրս գեղ մը քաշուած աւտէնը , առաջին անգամ Վիլլուտ բարեկամին ցրցուց իր այս սքանչելի քերթութիւնը՝ որ ամբողջ տասը գիրք էր . իսկ երկու տարի վերջը երեսուն ստերլինով ծախեց զայն , որովհետեւ Սիլտովնի վրայ եղած նուաստ համարումը ասկէ աւելի արժեքընել չտուաւ այն անմահահան գրուածքը : Ինչպէս ամէն դարու մեծահանձար մարդկանց՝ այսպէս նաև Սիլտովնի յարգը ոչ ոք ճանչցաւ 'ի սկզբան , և իր հիանալի քերթութիւնը իբրեւ ողորմելի ու տկար հանձարոյ գործ մը՝ տգէտ ու նախանձոտ մարդկանց ձեռքն անցաւ քննուելու՝ ուրոնք խել մը անիրաւ ու տգիտական դատաստաններ ըրին Վրախտ կորուսելոյն վրայ՝ ջանալով ամենէն հիանալի ու ճարտարահիւս կտորները գուրս ձգելը

Լայց վերջապէս տպագրութեամբ հրատարակուեցաւ , և այն քերթութիւնը որ այս օրուան օրս Լոնդոնի պարծանքն է , նոյն միջոցին ամենեւին լաւ ընդունելութիւն մը չգտաւ , չէ թէ միայն անոր համար որ հեղինակին անունը բազմաց ատելի էր , այլ նաև նիւթոյն բարձրութեանը համար որ շատերուն անիմանալի էր . այս միջոցին էր որ Սիլտովն կատակերգակ քերթուն իր ազատամիտ ու ցած խեղկատակութիւնները կը հանդիսացընէր՝ որոնց քով Սիլտովնի ձանձրոյթ բերող ու չափազանց տխուր բան մը կ'երևար իրենց . այնչափ աւելի որ քաղաքական խռովութիւններով ու դարուն սեպհական պակասութիւններով ժողովրդեան բարոյականն աւրուած էր և ոչ ոք կ'ուզէր առաքինութեան ու աներևոյթ էակաց վրայ մտածել :

Սիլտովն իր զիւցազներգութեանն անյաջող ընդունելութիւնը տեսնելով թէպէտ ոչ սակաւ վճատեցաւ , բայց նորէն իրեն ոյժ տալով ուրիշ տեսակ բանաստեղծական արուեստի մը ձեռք զարկաւ՝ ու քիչ ատենէն Սաֆսոն ողբերգութիւնն հրատարակեց : Եւս ողբերգութեանս զիւցազնը ինքն իսկ քերթունք եղած է Սամիսոնի տեղ , և զարմանք չէ . վասն զի Սիլտովն նոյն տեսակ դժբաղդութեան մէջն ըլլալով իր նմանավիշտ տառապանքը առանց իսկ թերեւս ուղեւ գեղեցիկ նկարագրած է . և թէպէտ ողբերգութիւնն իր վախճանին հասած չէ՝ պահանջուած կանոնները չպահելուն համար , և տեղ տեղ ալ երկայն խօսակցութիւններով նիւթէն դուրս ելլելով , բայց շատ զգացումն և կիրք կայ : Սիլտովն միտք ունէր նաև Սուրբ գրոյ բոլոր երևելի դիպուածները ողբերգութեան վրայ առնուլ , բայց արագահաս մահը արգիլեց իրեն այս գեղեցիկ փափաքը : Եւնացը վերջին տարիները հրատարակեց նաև Իրախտ վերադարձը լսուած պզտիքերթութիւնը 'ի չորս գիրք իբրեւ շարունակութիւն Սորուստ Վրախտին . բայց ասիկայ քիչ ատենէն մոռացութեան

մէջ մնաց : Ունի դարձեալ ուրիշ քանի մը պղտի գրուածքներ ալ՝ որոնք իր հանձարոյն վերջին երկասիրութիւնքն եղան :

Կը շարունակուի :

Շուեաք կառ քաղաւորութիւն Շուե. տի և Նորվեկիոյ :

Հիւսիսային կիսագնտիս սառուցեալ բևեռացը տակ կ'իյնայ Շուեաքի թագաւորութիւնը ընդ մէջ Հիւսիսային և Պալմիկ ծովուց : Իսկ ընդարձակ թերակղզիս հին անուամբ կը կոչուի նաև թագաւորութի Սկանաինաւեան և կամ Սիւացեալ պետութիւն Շուե. տի և Նորվեկիոյ, և աշխարհիս վրայ ամենէն աւելի հիւսիսային տեղութիւն է . կը ձգուի $70^{\circ} 11' 40''$ հիւս. լայն. մինչև $55^{\circ} 20'$ հիւս. լայն. որ է ըսել Նորուեյի հիւսիսային կողմը բևեռային շրջանակէն ալ խել մը անդին : Սկան. տինաւեան թերակղզիս՝ որուն ամբողջ արևելեան մասը Շուե. տն է, Սուսա. տանէն Վոլա և Վեմի գետերով միայն կը բաժնուի, որոնց առաջինը Սառու. ցեալ ծով ու երկրորդը Պալմիկ ծով կը թափին :

Հաւանական կը կարծուի թէ ատե. նօք Ներմակ ծովն ()նէկա և Լատո. կա լճերու հետ միացած ըլլայ և հե. տևաբար Պալմիկ ծովուն հետ, որով և այս Սկանտինաւեան թերակղզիս ալ մեծ կղզի մը եղած ըլլայ : Ինտութիւնը այս թերակղզիս աւելի ընդարձակ սահ. մաններ որոշած էր՝ քան ինչ որ է հիմա . բայց քաղաքական այլ և այլ դէպքեր ամփոփել տուած են իրեն սահմաննե. րը : ()րինակի համար, հիւսիսային Շուե. տի սահմանն է հարաւէն Վոու. նէօ և Սոնիօ գետերը՝ մինչև Վիլ. բիւ-Վոէն լիճը . իսկ հիւսիսէն Վա. նա գետը որ Սառուցեալ ծով կը թա. փի : Երկ այս սահմանագլուխ կազմող գետերուն շտիութեամբը որչափ որ դէպ'ի ներսերը երթանք՝ կը տեսնենք

որ ընդարձակ գաւառներ Սուսներէն գրաւուած են, որով և Շուե. տի օ. ըրնաւոր սահմաններէն խել մը ներս ամփոփուած է : Սուսք ասով գոհ չըլ. լալով այլ և այլ միջոցներ միշտ ջանա. ցած են իրենց սահմանները աւելի ընդ. արձակել մինչև հիւսիսային ծով՝ որ. պէս զի հոն նաւարան և նաւատորմիդ մը ունենան . սակայն 1854-56 թ. պատե. րազմէն ետքը Նորուեյի գլխաւոր տե. րութիւնները Շուե. տի հետ միացած՝ դաշնագրութեամբ ստիպեցին զՍու. սերը որ ետ կենան նոյն կողմերը տի. րապետելու փորձեր ընելէն :

Շուե. տի և Նորվեկիոյ ընդ հանուր տարածութիւնն է 36,600 փարսախ քառ. և ըստ երկայնութեան՝ Ֆալ. գերպոյէն մինչև Նորտքիւնի սարը որ'ի Ֆինմարք 1025 մղոն է, և ըստ լայնու. թեան՝ Պէրկենէն մինչև Սգոքհոլմի ա. րևելեան ծայրը 436 մղոն . իսկ առան. ձին առած՝ Շուե. տի տարածութիւնն է 8,000 մղոն՝ աշխարհագրական, և Նորվեկիոյ 306,405 քառ. հարիւրա. մէգր :

Շուե. տի և Նորվեկիոյ միացեալ թագաւորութիւնը Նորուեյի մէջ Սու. սաստանէն ետքը առաջին ընդարձակ աշխարհքն է՝ թէպէտ և բնակչաց թիւ. ւր հազիւ 5 միլիոնի կը հասնի, երկու գլխաւոր ցեղ կամ ժողովուրդ բաժ. նուած, որք են Շուե. տք և Նորուե. կիացիք . առաջինը 3,600,000 ոգիք, իսկ երկրորդը 1,400,000 : Շուե. տք ընդհանրապէս բարձրահասակ ու բա. րեկազմ են մարմնով, քաջարի, ան. կեղծ, կրօնասէր և հիւրասէր : — Բոտ զինուորական տեսութեան Շուե. տի երկիրը զարմանալի կերպով մը պաշտ. պանուած է ամէն կողմանէ անթիւ ար. շիպեղազսաններով ու ծովու մէջ բար. ձրացած ժայռերով, որով և նաւարկու. թիւնը շատ դժուարին ու վտանգաւոր է . երկրին ներսերն ալ նմանապէս լեռ. նային ըլլալով շատ յարմար է պաշտպա. նուելու . այս բնական ամրութիւննե. րէն զատ Վարդոս ժ. Վ Էրգէր լճին արևելեան ծայրերուն վրայ շինել տը.